Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
JULIANE KOKOTT
esitatud 11. detsembril 2014[1]

Kohtuasi C-286/13 P

Dole Food Company, Inc.ja
Dole Fresh Fruit Europe OHG
versus

Euroopa Komisjon

Apellatsioonkaebus — Konkurents — Kartellid — Kooskõlastatud tegevus — Euroopa banaaniturg — Referentshinnad — Turustruktuur — Turuosade arvutamine — Rohelised banaanid ja kollased banaanid — Eesmärgil põhinev konkurentsipiirang — Menetluse käik esimeses kohtuastmes

Sisukord

I. Sissejuhatus 3

II. Kohtuasja taust 3

III. Menetlus Euroopa Kohtus ja poolte nõuded 5

IV. Hinnang apellatsioonkaebusele 5

A. Apellatsioonkaebuse esimene väide: menetlusnormide rikkumine 5

1. Esimeses kohtuastmes esitatud komisjoni argumentide vastuvõetavus (apellatsioonkaebuse esimese väite esimene osa) 5

2. Esimeses kohtuastmes esitatud Dole'i argumentide vastuvõetavus (apellatsioonkaebuse esimese väite teine ja kolmas osa) 7

a) Dokumendi esitamine kohtuistungil (apellatsioonkaebuse esimese väite teine osa) 7

b) Dole'i repliigi lisa vastuvõetamatus (apellatsioonkaebuse esimese väite kolmas osa) 8

c) Vahekokkuvõte 8

3. Poolte võrdsuse põhimõte (apellatsioonkaebuse esimese väite neljas osa) 8

1 — Algkeel: saksa.

4. Asjaolude puudulik tuvastamine Üldkohtu poolt (apellatsioonkaebuse esimese väite viies osa) 9

B. Apellatsioonkaebuse teine väide: asjaolude moonutamine 11

C. Apellatsioonkaebuse kolmas väide: Üldkohtu poolt „tõendite kohatu hindamine" 12

1. Turustruktuur ja osalevate ettevõtjate positsioon turul – kollaste ja roheliste banaanide tähendus turuosade arvutamisel (apellatsioonkaebuse kolmanda väite esimene osa) 12

Täiendavad märkused turuosade arvandmete suhtes esitatud sisulise kriitika kohta 14

2. Kartelliosalejate teabevahetuse kirjeldus (apellatsioonkaebuse kolmanda väite teine, kolmas ja neljas osa) 15

a) Nõuded vaidlusaluse otsuse põhjendustele (apellatsioonkaebuse kolmanda väite teine ja kolmas osa) 15

b) Dole'i argument selle kohta, et teabevahetuses osalenud töötajad ei vastutanud ise referentshindade kindlaksmääramise eest (apellatsioonkaebuse kolmanda väite neljas osa) 16

3. Eesmärgil põhineva konkurentsipiirangu mõiste (apellatsioonkaebuse kolmanda väite viies osa) 17

a) Asjakohased õiguslikud kriteeriumid 17

b) Asjaomaste õiguslike kriteeriumide kohaldamine konkreetsel üksikjuhtumil 18

– Teabevahetuse laad ja selle ese 18

– Teabevahetuse sagedus ja korrapärasus 20

– Turustruktuur 20

– Kokkuvõte 21

4. Vahekokkuvõte 21

D. Apellatsioonkaebuse neljas väide: trahvi arvutamine 21

1. Apellatsioonkaebuse neljanda väite esimene osa: Dole'i tütarettevõtjate, kes ei osalenud kartellis, käibe arvestamine 21

2. Apellatsioonkaebuse neljanda väite teine osa: sama käibe kahekordne arvessevõtmine 22

E. Kokkuvõte 24

V. Kohtukulud 24

VI. Ettepanek 24

I. **Sissejuhatus**

1. Ükski teine vili ei ole aastate jooksul põhjustanud Euroopas nii vihaseid ja mitmetahulisi vaidlusi kui banaanid.[2] Käesolevas asjas peab Euroopa Kohus, nagu juba enam kui 30 aasta eest,[3] taas kord tegelema mõningate banaane puudutavate konkurentsiõiguslike probleemidega.

2. Need küsimused kerkivad seoses „banaanikartelliga", mille mitmes Euroopa Liidu liikmesriigis asuvad liikmed on süüdi kooskõlastatud konkurentsivastases tegevuses. Euroopa Komisjon määras kartelli mõnede liikmete suhtes 15. oktoobri 2008. aasta[4] otsusega miljonitesse eurodesse ulatuva trahvi EÜ artikli 81 (nüüd ELTL artikkel 101) rikkumise eest. Selle otsuse peale esitatud Dole Food Company, Inc. ja tema tütarettevõtja Dole Fresh Fruit Europe OHG[5] hagi jäeti esimeses kohtuastmes rahuldamata ning viimased on esitanud enda nõuded nüüd Euroopa Kohtule kui apellatsiooniastmele.

3. Huvi keskmes on küsimus sellest, kas kollaseid banaane saab turustruktuuri, ettevõtjate seisundi ja tegevuse hindamisel asjaomasel turul „ühte patta panna" roheliste banaanidega. See küsimus kerkib ikka ja jälle täiesti erinevates olukordades ja läbib punase niidina apellatsioonkaebust. Dole leiab, et Üldkohus ei hinnanud piisavalt tema vastavaid argumente komisjoni otsuse vaidlustamiseks ja moonutas asjaolusid. Lisaks väidab Dole, et Üldkohus on esimese astme kohtuna rikkunud 14. märtsi 2013. aasta otsuses (kohtuasi T-588/08)[6] eesmärgil põhineva konkurentsipiirangu mõistega seoses õigusnormi ja mitmel korral menetlusnormi.

4. Käesolev menetlus kohtuasjas C-286/13 P on tihedalt seotud apellatsioonimenetlusega liidetud kohtuasjades C-293/13 P ja C-294/13 P, milles ma esitan enda ettepaneku samuti täna. Seal kerkinud küsimused puudutavad aga – välja arvatud eesmärgil põhineva konkurentsipiirangu kontseptsiooni osas – täiesti teisi õiguslikke probleeme kui käesolevas asjas.

II. **Kohtuasja taust**

5. Komisjoni haldusmenetluse ese oli mitme banaanide turustamisega tegutseva ettevõtja (edaspidi „osalevad ettevõtjad") – nende hulgas Dole[7] – kooskõlastatud tegevus, mis seisnes Põhja-Euroopas turustatavate banaanide referentshinna kooskõlastamises aastatel 2000, 2001 ja 2002.

6. Üldkohus tuvastas, et üldjuhul saadetakse banaanid Ladina-Ameerika sadamatest laevaga Põhja-Euroopasse rohelistena ning banaanisaadetised jõuavad enamasti kohale iganädalaselt.[8]

7. Euroopa klientidele saadetakse banaanid välja rohelistena või pannakse küpsema ning toimetatakse edasi umbes seitsme päeva pärast kollaste banaanidena. Küpsetamisega võib tegeleda kas maaletooja või tehakse seda tema nimel, aga seda võib korraldada ka ostja ise. Ostjad on üldjuhul küpsetajad või jaemüügiketid.

2 — Vt eelkõige kohtuotsused United Brands ja United Brands Continentaal *vs.* komisjon (27/76, EU:C:1978:22, turgu valitseva seisundi kuritarvitamise kohta), Cooperativa Co-Frutta (193/85, EU:C:1987:210, banaanide suhtes kohaldatava tarbimismaksu kohta), Saksamaa *vs.* nõukogu (C-280/93, EU:C:1994:367, banaanituru ühise korralduse õiguspärasuse kohta), Atlanta Fruchthandelsgesellschaft jt (I) (C-465/93, EU:C:1995:369, riigisisestes kohtutes esialgset õiguskaitset puudutavate küsimuste kohta), Van Parys (C-377/02, EU:C:2005:121, liidu õigusaktide kontrolli kohta WTO õiguse alusel) ning FIAMM jt *vs.* nõukogu ja komisjon (C-120/06 P ja C-121/06 P, EU:C:2008:476, kahju hüvitamise nõuete välistamise kohta liidu institutsioonide õiguspärase tegevuse korral).

3 — Konkurentsiõiguslikust vaatenurgast käsitles Euroopa Kohus banaane juba 1970-ndatel aastatel kohtuotsuses United Brands ja United Brands Continentaal *vs.* komisjon (27/76, EU:C:1978:22).

4 — Komisjoni 15. oktoobri 2008. aasta otsus K(2008) 5955 (lõplik) [EÜ] artikli 81 kohase menetluse kohta (Juhtum COMP/39.188 – Banaanid; kokkuvõte avaldatud ELT 2009, C 189, lk 12); edaspidi „vaidlusalune otsus".

5 — Edaspidi koos kas „Dole" või „apellandid". Dole Fresh Fruit Europe tegutses vahepeal ka Dole Germany ärinime all; selle ärinime all osales ta esimeses kohtuastmes hagejana Dole Food'i kõrval.

6 — Kohtuotsus Dole Food ja Dole Germany *vs.* komisjon (T-588/08, EU:T:2013:130).

7 — Lisaks Dole'le osalesid kooskõlastatud tegevuses eelkõige Chiquita ja Del Monte'ga seotud Internationale Fruchtimport Gesellschaft Weichert.

8 — Vt selle ja järgneva kohta vaidlustatud kohtuotsuse punktid 8–23.

8. Kõnealuste banaanide hinnad määrati asjaomasel ajavahemikul kindlaks igal nädalal roheliste banaanide referentshindade alusel. Kollaste banaanide referentshind koosnes tavaliselt roheliste banaanide referentshinnast ja sellele lisanduvast küpsetamise tasust. Jaemüüjate ja edasimüüjate poolt banaanide eest makstav hind (nn „tegelikud hinnad" või „tehinguhinnad") võis olla kas iganädalaselt – antud juhul neljapäeva pärastlõunal või reedel – toimuvate läbirääkimiste tulemus või tuleneda tarnelepingust, milles oli ette määratletud hinnavalem.

9. Osalevad ettevõtjad pidasid enne hinna kehtestamist kahepoolseid läbirääkimisi, mille käigus nad arutasid tegureid seoses järgmiste nädalate referentshindadega, või vaidlesid hinnasuundumuste üle või mainisid neid või andsid vihjeid järgmiste nädalate referentshindade kohta. Need läbirääkimised toimusid enne, kui osalevad ettevõtjad kehtestasid oma referentshinnad, üldjuhul kolmapäeval, ja need puudutasid kõik tulevasi referentshindu. Enne hinna kehtestamist toimuvate kahepoolsete läbirääkimiste eesmärk oli vähendada ebakindlust ettevõtjate tegevuse osas seoses referentshinnaga, mille nad pidid kehtestama neljapäeva hommikupoolikul.

10. Teiseks vahetasid osalevad ettevõtjad pärast oma referentshinna kehtestamist neljapäeva hommikul kahepoolselt teavet oma referentshindade kohta. See teabevahetus võimaldas neil kontrollida hinna üksikotsuseid võrreldes enne hinna kehtestamist läbirääkimisi ja tugevdada oma koostöösidemeid.

11. Referentshinnad teenisid banaanihinna arengu kavandamise osas vähemalt turule signaali saatmise, suundumuste näitamise ja/või suuna andmise eesmärki. Lisaks oli teatud tehingute korral hind lepingutes kokkulepitud hinnavalemite kaudu referentshinnaga vahetult seotud.

12. Osalevad ettevõtjad pidid turul tegutsemise üle otsustamisel tingimata arvesse võtma konkurentidelt saadud teavet, kusjuures Chiquita ja Dole kinnitasid seda lausa sõnaselgelt.

13. Tuginedes 2002. aasta koostööteatisele [9], esitas Chiquita 8. aprillil 2005 komisjonile leebema kohtlemise taotluse. Pärast seda, kui komisjon oli teinud eri ettevõtjate, sealhulgas Dole Fresh Fruit Europe äriruumides kontrolle ja saatnud välja teabenõuded, esitas ta 20. juulil 2007 banaanide turustamisega tegutsevatele ettevõtjatele vastuväiteteatise. Haldusmenetluse käigus võimaldati osalevatel ettevõtjatel tutvuda toimikutega ja nende ärakuulamine toimus 4.–6. veebruaril 2008. 15. oktoobril 2008 võttis komisjon viimaks vastu vaidlusaluse otsuse.

14. Vaidlusaluses otsuses tuvastas komisjon, et paljud ettevõtjad, sealhulgas Dole, rikkusid EÜ artiklit 81, osaledes kooskõlastatud tegevuses, mis seisnes banaanide referentshinna kooskõlastamises. Territoriaalselt puudutas rikkumine Belgiat, Taanit, Saksamaad, Soomet, Luksemburgi, Madalmaid, Austriat ja Rootsit. [10] Komisjon tuvastas, et Dole osales rikkumises ajavahemikul 1. jaanuarist 2000 kuni 31. detsembrini 2002. [11]

15. Rikkumises osalemise eest määras komisjon vaidlusaluses otsuses mitmele osalenud ettevõtjale trahvi. Ettevõtjale Dole määras komisjon solidaarselt äriühingute Dole Food ja Dole Fresh Fruit Europe kaudu 45,6 miljoni euro suuruse trahvi. [12]

16. Vaidlusaluse otsuse vastu taotles mitu selle adressaati esimeses kohtuastmes Üldkohtus tühistamishagi abil õiguskaitset. Dole Food Company ja Dole Germany 24. detsembril 2008 esitatud tühistamishagi jättis Üldkohus 14. märtsil 2013 langetatud ja siin vaidlustatud kohtuotsusega täielikult rahuldamata ning mõistis hagejatelt välja kohtukulud.

9 — Komisjoni teatis, mis käsitleb kaitset trahvide eest ja trahvide vähendamist kartellide puhul (EÜT 2002, C 45, lk 3; ELT eriväljaanne 08/02, lk 155).

10 — Vaidlusaluse otsuse artikkel 1.

11 — Vaidlusaluse otsuse artikli 1 punktid e ja f.

12 — Vaidlusaluse otsuse artikli 2 punkt b.

III. **Menetlus Euroopa Kohtus ja poolte nõuded**

17. Dole Food ja Dole Fresh Fruit Europe esitasid 24. mail 2013 koos käesoleva apellatsioonkaebuse Üldkohtu otsuse peale. Nad paluvad:

— tühistada vaidlustatud kohtuotsus tervikuna või osaliselt selles osas, milles jäeti rahuldamata apellantide hagi;

— tühistada vaidlusalune otsus tervikuna või osaliselt selles osas, milles see puudutab apellante;

— tühistada apellantidele määratud trahv või vähendada seda ka ELTL artiklis 261 ette nähtud täieliku pädevuse alusel;

— teise võimalusena saata kohtuasi tagasi Üldkohtusse uue kohtuotsuse tegemiseks kooskõlas Euroopa Kohtu otsusega;

lisaks:

— mõista nii käesoleva menetluse kui ka Üldkohtu menetluse kohtukulud välja komisjonilt.

18. Komisjon palub:

— jätta apellatsioonkaebus rahuldamata;

— teise võimalusena jätta tühistamishagi rahuldamata,

ning

— mõista apellantidelt välja apellatsioonkaebusega seotud kohtukulud ja teise võimalusena tühistamishagiga seotud kohtukulud.

19. Euroopa Kohtus toimus apellatsioonkaebuse üle kirjalik menetlus ja 8. oktoobril 2014 kohtuistung.

IV. **Hinnang apellatsioonkaebusele**

20. Dole'i arvukad etteheited vaidlustatud kohtuotsuse suhtes moodustavad kokku neli apellatsioonkaebuse väidet, mida ma käsitlen alljärgnevalt üksteise järel.

A. *Apellatsioonkaebuse esimene väide: menetlusnormide rikkumine*

21. Apellatsioonkaebuse esimeses väites, mis koosneb viiest osast, väidab Dole, et Üldkohus rikkus vaidlusaluse otsuse kontrollimisel mitut menetlusnormi.

1. Esimeses kohtuastmes esitatud komisjoni argumentide vastuvõetavus (apellatsioonkaebuse esimese väite esimene osa)

22. Esmalt heidab Dole Üldkohtule ette, et viimane lubas ebaõigesti komisjonil esitada esimest korda kohtumenetluses enda seisukohad selliste tõendite suhtes, mis sisaldusid haldusmenetluse toimikus ja olid väidetavalt vastuolus vaidlusaluses otsuses tuvastatuga. Sellega rikkus Üldkohus liidu õigusaktide põhjendamisele seatud nõudeid vastavalt EÜ artiklile 253 koostoimes väidete hilinenult esitamise keeluga vastavalt Üldkohtu kodukorra artikli 48 lõikega 2.

23. Selle väite aluseks on Dole'i argument, et tema ja Chiquita referentshinnad ei käi samade kalendrinädalate kohta ja puudutavad seega banaane, mis ei konkureeri omavahel jaemüügitasandil.[13] Seda argumenti käsitles komisjon väidetavalt esimest korda Üldkohtu menetluses, ehkki haldustoimikus sisalduvad tõendid oleksid andnud aluse öelda oma seisukoht selle suhtes juba vaidlusaluses otsuses.

24. Vastavalt Üldkohtu tuvastatule, mida käesolevas apellatsioonkaebuses ei vaidlustata, esitas Dole enda argumendi tema enda banaanide ja Chiquita banaanide vahel jaemüügitasandil konkurentsi puudumise kohta mitte haldusmenetluses, vaid esimest korda Üldkohtu menetluses.[14]

25. Sellistel asjaoludel on arusaadav, et Üldkohus pidi andma komisjonile esimese astme kohtumenetluses võimaluse vastata esimest korda Dole'i hagiavalduses toodud argumendile. Üldkohtu kodukorra artikli 48 lõike 2 rikkumine on seetõttu igatahes välistatud.[15] Sest nii nagu igal teisel kohtumenetluse poolel, on ka komisjonil õigus võistlevale kohtumenetlusele[16].

26. Siiski tuleb saavutada sobiv tasakaal komisjoni õiguse vahel võistlevale kohtumenetlusele ning asjaomaste ettevõtjate õiguse vahel õiglasele kohtulikule arutamisele ja tõhusale õiguskaitsevahendile (põhiõiguste harta artikkel 47).[17] Vastavalt sellele on komisjonil õigus selgitada kohtumenetluses oma kaitse argumentide raames vaidlusaluse otsuse põhjendusi täpsemalt.[18] Vaidlusaluse otsuse täiesti uusi põhjendusi ei tohi komisjon kohtumenetluses siiski esitada. Põhjenduse algset puudumist ei saa nimelt parandada sellega, kui huvitatud isik saab põhjendustest teada menetluse käigus liidu kohtus.[19] Eriti range on see kohtus „põhjenduste täiendamise" keeld kriminaalmenetluses ja sellises kriminaalmenetlusele sarnases menetluses nagu keelatud kokkuleppeid puudutav menetlus.[20]

27. Käesolevas asjas on vaidlusaluses otsuses selgelt ja üheselt öeldud, et komisjoni arvates andsid osalevate ettevõtjate referentshinnad turule banaanihinna oodatava arengu kohta vähemalt signaale, suundumusi või vihjeid ning et need olid olulised banaanikaubanduse ja banaanide eest saadava hinna jaoks ning omandasid lisaks tähtsuse teatud tehingute korral lepingus kokku lepitud hinnavalemite kaudu.[21]

28. Vaidlusaluse otsuse sellest põhjendusest saab juba selgeks, et komisjoni arvates võib kooskõlastatud tegevus referentshindadega seoses konkreetselt mõjutada banaaniturgu, olenemata sellest, kas osalevate ettevõtjate konkreetsed tooted jaemüügitasandil omavahel otseselt konkureerivad või mitte.

13 — Vt vaidlustatud kohtuotsuse punkt 119.

14 — Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 128–132.

15 — Selle kohta kohtuotsus Alliance One International ja Standard Commercial Tobacco *vs.* komisjon (C-628/10 P ja C-14/11 P, EU:C:2012:479, punkt 58).

16 — Kohtuotsus komisjon *vs.* Iirimaa jt (C-89/08 P, EU:C:2009:742, punkt 53); samamoodi kohtuotsus Überprüfung M *vs.* EMA (C-197/09 RX-II, EU:C:2009:804, punkt 42).

17 — Vt minu ettepanek Alliance One International ja Standard Commercial Tobacco *vs.* komisjon (C-628/10 P ja C-14/11 P, EU:C:2012:11, punkt 109).

18 — Kohtuotsus Stora Kopparbergs Bergslags *vs.* komisjon (C-286/98 P, EU:C:2000:630, punkt 61); samamoodi juba kohtuotsused Präsident Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft jt *vs.* Ülemamet (36/59–38/59 ja 40/59, EU:C:1960:36, eelkõige lk 926 ja 927) ja Picciolo *vs.* parlament (111/83, EU:C:1984:200, punkt 22).

19 — Kohtuotsused Michel *vs.* parlament (195/80, EU:C:1981:284, punkt 22), Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P kuni C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, punkt 463), Elf Aquitaine *vs.* komisjon (C-521/09 P, EU:C:2011:620, punkt 149) ja Alliance One International ja Standard Commercial Tobacco *vs.* komisjon (C-628/10 P ja C-14/11 P, EU:C:2012:479, punkt 74).

20 — Kriminaalmenetluse osas kitsamas tähenduses vt kohtuotsus E ja F (C-550/09, EU:C:2010:382, punkt 59); kriminaalmenetlusele sarnaste menetluste valdkonna osas – siin keelatud kokkuleppeid puudutav õigus – vt kohtuotsused Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P kuni C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, punkt 463) ja Elf Aquitaine *vs.* komisjon (C-521/09 P, EU:C:2011:620, punkt 149).

21 — Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 19 ja vaidlusaluse otsuse põhjendus 115.

29. Üldkohus leidis seetõttu õigesti, et vaidlusaluse otsuse põhjendused vastavad EÜ artikli 253 (nüüd ELTL artikli 296 teine lõik) nõuetele ning komisjon esitas enda täiendavad seisukohad esimeses kohtuastmes üksnes Dole'i hagiavalduses toodud väidetest tingituna ja mitte vaidlusaluse otsuse tagantjärele põhjendamiseks, vaid selle kaitsmiseks ja selgitamiseks. [22]

30. Kokkuvõttes on apellatsioonkaebuse esimese väite esimene osa seega põhjendamatu.

2. Esimeses kohtuastmes esitatud Dole'i argumentide vastuvõetavus (apellatsioonkaebuse esimese väite teine ja kolmas osa)

31. Seejärel kritiseerib Dole, et Üldkohus on ebaõigesti tunnistanud kaks tema esitatud dokumenti vastuvõetamatuks ega ole neid arvesse võtnud.

a) Dokumendi esitamine kohtuistungil (apellatsioonkaebuse esimese väite teine osa)

32. Esiteks leiab Dole, et rikutud on menetlusnormi seeläbi, et Üldkohus ei lubanud tal esitada kohtuistungil dokumenti, mis pidi ümber lükkama komisjoni vasturepliigis esitatud väidetavalt uue argumendi. [23]

33. Nimetatud dokumendi puhul on tegemist väljavõttega haldusmenetluse toimikust, millega Dole soovis enda sõnul tõendada, et nn Aldi referentshind omab tähtsust üksnes kollaste banaanide, mitte aga roheliste banaanide suhtes, kuna see puudutab Aldi poolt vastavalt kaks nädalat hiljem müüdavaid banaane. Sellega soovis Dole ümber lükata komisjoni poolt vasturepliigis väidetavalt esitatud argumendi, mille kohaselt omab Aldi referentshind tähtsust ka roheliste banaanide hinna kujunemisele.

34. Põhimõtteliselt on esimese kohtuastme hagejal võimalik Üldkohtu istungil vastata kostja kirjalikele seisukohtadele, mida viimane on esitanud oma viimases kirjalikus dokumendis, vasturepliigis. Kui see dokument sisaldab uusi seisukohti, ei ole võimalik hagejal ka menetluse selles hilises staadiumis kategooriliselt keelata uute tõendite esitamist.

35. Sellega ei ole aga käesoleval juhul tegemist.

36. Esiteks tuleb arvestada, et Aldi referentshind oli juba haldusmenetluse ja vaidlusaluse otsuse ese. [24] Ka Üldkohtus vaidlesid pooled vastavalt kohtutoimikule juba esimeses kohtuastmes peetud kirjalikus menetluses algusest peale Aldi referentshinna ulatuse ja tähenduse üle. Seega ei olnud mingil juhul tegemist uue seisukohaga, mis oleks toodud menetlusse alles komisjoni vasturepliigis.

37. Kuivõrd Dole soovis seega korrigeerida komisjoni seisukohti Aldi referentshinna suhtes ning tugineda selles osas haldusmenetluse toimikule, oleks tal olnud see igal juhul võimalik juba esimeses kohtuastmes peetud kirjalikus menetluses. Eelkõige oleks saanud Dole juba hagiavalduses, hiljemalt aga repliigis viidata sellele erisusele, et Aldi referentshind puudutas vastavalt kaks nädalat hiljem müüdavaid kollaseid banaane.

38. Teiseks tuleb esile tuua, et tegelikkuses väitis Dole ise enda esimeses kohtuastmes esitatud hagiavalduses, et kollaste banaanide Aldi ostuhind oli referentshinnaks kõikidele banaanide ostjatele Põhja-Euroopas, olenemata sellest, kas nad ostsid rohelisi või kollaseid banaane. [25]

22 — Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 133–135.

23 — Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 40–48.

24 — Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 14 ja vaidlusaluse otsuse põhjendus 104.

25 — Menetluse keeles: „[…] Aldi's pricing for yellow bananas served as a reference price for all purchasers of bananas, whether green or yellow, in Northern Europe" (kohtuasjas T-588/08 esitatud Dole hagiavalduse punkt 47 lõpuosa, vt ka hagiavalduse punkt 46 lõpuosa).

39. Eeltoodut arvestades ei saa Dole tõsiselt väita, et ta soovis kohtuistungil ümber lükata komisjoni – väidetavalt valet – väidet. Pigem oli tegemist sooviga esitada sellel ettekäändel uusi vastuväiteid, mis olid lisaks vastuolus Dole'i enda poolt eelnenud kirjalikus menetluses esitatud väidetega. Selliseid taktikalisi manöövreid takistab Üldkohtu kodukorra artiklis 48 sisalduv õigust lõpetav tähtaeg.

40. Järelikult jättis Üldkohus täiesti õigesti arvestamata esimeses kohtuastmes toimunud kohtuistungil Dole'i poolt esitatud dokumendid.[26]

b) Dole'i repliigi lisa vastuvõetamatus (apellatsioonkaebuse esimese väite kolmas osa)

41. Teiseks toob Dole esile, et Üldkohus tunnistas ebaõigesti vastuvõetamatuks esimeses kohtuastmes esitatud repliigi lisa C 7. See etteheide puudutab vaidlustatud kohtuotsuse punkte 460–470, milles Üldkohus selle lisa tõepoolest „vastuvõetamatuse" tõttu tagasi lükkab.

42. Nimetatud lisaga C 7 soovis Dole esimese astme menetluses näidata, et komisjon oli mõned Dole'i avaldused haldusmenetluses kontekstist välja rebinud.

43. Menetlustoimikust on näha, et Dole'i repliigis ei ole toodud mingeid selgitusi selle kohta, milliseid haldusmenetluses esitatud avaldusi silmas on peetud ja mil määral on komisjon neid avaldusi valesti tõlgendanud. Konkreetseid väiteid on selle kohta esitatud üksnes lisas C 7.

44. Sellega eiras Dole menetluspõhimõtet, et poolte argumendid peavad olema esitatud kirjalikes menetlusdokumentides ja nende dokumentide lisadel on üksnes tõenduslik ja abistav ülesanne.[27] Selle põhimõtte kohaselt ei saa üldine viide teistele dokumentidele, isegi kui need on hagiavaldusele lisatud, asendada selliste sisuliste õiguslike argumentide puudumist, mis peavad olema märgitud hagiavalduses endas.[28] Üldkohtu ülesanne ei ole otsida lisadest üles ja teha kindlaks need väited ja argumendid, mida võib lugeda hagi aluseks.[29]

45. Üldkohus keeldus järelikult täiesti õigesti käesolevas asjas lisa C 7 sisu arvesse võtmisest.

c) Vahekokkuvõte

46. Ka apellatsioonkaebuse esimese väite teine ja kolmas osa on seega põhjendamatud.

3. Poolte võrdsuse põhimõte (apellatsioonkaebuse esimese väite neljas osa)

47. Apellatsioonkaebuse esimese väite neljandas osas argumenteerib Dole, et Üldkohus rikkus poolte võrdsuse põhimõtet, kuna ta ei võtnud vastu esimeses kohtuastmes esitatud Dole'i tõendeid, samas kui ta lubas komisjonil esitada uusi väiteid ja argumente.

26 — Vaidlustatud kohtuotsuse punktis 48 on see dokument veidi tavapäratult „tunnista[tud] vastuvõetamatuks".

27 — Kohtuotsus Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P kuni C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, punktid 97 ja 100).

28 — Kohtuotsused Versalis *vs.* komisjon (C-511/11 P, EU:C:2013:386, punkt 115) ja MasterCard jt *vs.* komisjon (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punkt 40).

29 — Kohtuotsused Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P kuni C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, punktid 98 ja 100) ja MasterCard jt *vs.* komisjon (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punkt 41).

48. Kahtlemata on poolte võrdsuse põhimõttel õiglase menetluse nõude väljundina liidu kohtutes erakordne tähendus. See tähendab kohustust anda kummalegi poolele mõistlik võimalus oma seisukoha ja tõendite esitamiseks tingimustes, mis ei asetaks ühte neist oma vastasega võrreldes oluliselt ebasoodsamasse olukorda. [30]

49. Käesoleval juhul ei sisalda poolte võrdsuse põhimõtte väidetava rikkumise etteheide apellantide konkreetseid väiteid, millest saaks tuletada mis tahes kujul – ja üldse mitte *selget* – Dole'i ebasoodsamat menetluslikku olukorda esimeses kohtuastmes võrreldes komisjoniga.

50. Pigem põhjendab Dole enda etteheidet üksnes üldise viitega enda seisukohtadele apellatsioonkaebuse esimeses, teises ja kolmandas osas. Teiste sõnadega on apellatsioonkaebuse esimese väite neljas osa seotud eelmise kolme osaga ja selle suhtes tuleb asuda samasugusele seisukohale.

51. Kuna apellatsioonkaebuse esimese väite esimene, teine ja kolmas osa tuleb tagasi lükata, tuleb samamoodi otsustada ka neljanda, poolte võrdsusele tugineva väite osas.

4. Asjaolude puudulik tuvastamine Üldkohtu poolt (apellatsioonkaebuse esimese väite viies osa)

52. Apellatsioonkaebuse esimese väite viiendas ja viimases osas toob Dole lõpuks esile, et Üldkohus jättis asjaolud kodukorra artiklitele 64 ja 65 tuginedes nõuetekohaselt tuvastamata. Dole'i väidetud õigusnormi rikkumine seisneb selles, et Üldkohus esitas vaid suuliselt küsimusi, kuid ei võtnud meetmeid menetluse korraldamiseks ega teostanud menetlustoiminguid, ehkki ta oli väidetavalt „selgelt segaduses" mõne kohtuasja lahendamiseks vajaliku asjaolu suhtes. Sellega rikkus Üldkohus apellandi arvates menetlustoimingute teostamise põhimõtteid ja kohustust korrektselt tuvastada asjaolud ning samas ka Dole kaitseõigusi.

53. Kõigepealt tuleb märkida, et apellant peab apellatsioonkaebuses täpselt näitama vaidlustatud kohtuotsuse kritiseeritavad osad, samuti seda nõuet konkreetselt toetavad õiguslikud argumendid. [31] Ilmselge vastuvõetamatuse tõttu tuleb jätta läbi vaatamata apellatsioonkaebus, millel ei ole sidusat struktuuri, mis piirdub üldiste kinnitustega ning ei sisalda täpset teavet vaidlustatud kohtuotsuse nende punktide kohta, mis võivad sisaldada õigusnormi rikkumist. [32]

54. Arvestades Dole'i argumentide ülimat ebamäärasust, on mul tõsised kahtlused, kas apellatsioonkaebuse esimese väite viiendat osa saab üldse pidada vastuvõetavaks. Nimelt ei sisalda apellatsioonkaebus eriti midagi peale varjatud viite Üldkohtu „segadusele" seoses „referentshindade olemust ümbritsevate asjaoludega". Ei näidata, milles täpselt see „segadus" seisneb ega mainita vähimalgi moel, millises kohtuotsuse punktis see konkreetselt väljendub. [33]

30 — Kohtuotsused Rootsi *vs.* API ja komisjon (C-514/07 P, C-528/07 P ja C-532/07 P, EU:C:2010:541, punkt 88) ja Otis jt (C-199/11, EU:C:2012:684, punkt 71).

31 — Kohtuotsused Telefónica ja Telefónica de España *vs.* komisjon (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, ja 29) ja MasterCard jt *vs.* komisjon (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punktid 151 ja 215).

32 — Kohtuotsus Telefónica ja Telefónica de España *vs.* komisjon (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, punkt 30).

33 — Üksnes muuseas esitatud asjaolude moonutamise etteheidet Dole oma apellatsioonkaebuse esimese väite viiendas osas ei täpsusta, pigem viitab Dole apellatsioonkaebuse teisele väitele. Seetõttu piirdun ka mina selle küsimuse uurimisega apellatsioonkaebuse teise väite raames (vt järgnevalt käesoleva ettepaneku punktid 61–70).

55. Eeltoodust sõltumatult tuleb märkida, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt otsustab ainult Üldkohus, kas talle lahendada antud asjades tema käsutuses olevat teavet on vaja täiendada. Seda, kas toimikus olevad menetlusdokumendid on või ei ole tõendusliku väärtusega, kaalub Üldkohus iseseisvalt asjaolusid hinnates, mis ei kuulu vastavalt samuti väljakujunenud kohtupraktikale apellatsioonkaebuse lahendamisel Euroopa Kohtu pädevusse, välja arvatud juhul, kui moonutatud on faktilisi asjaolusid või tõendeid.[34]

56. Dole'i nimetatud asjaolu, et Üldkohus esitas kohtuistungil pooltele palju küsimusi, ei saa käsitada tõsiseltvõetava viitena sellele, et Üldkohus oli asjaolude tuvastamisel hooletu. Vastupidi, poolte intensiivne küsitlemine annab alust arvata, et Üldkohus käsitles vaidluse esemega seotud üksikasju ülimalt kohusetundlikult. Lisaks on poolte küsitlemine üks menetlusnormides ette nähtud võimalustest, näiteks ebaselguste kõrvaldamiseks.[35] Sellise küsitlemise tulemusena ei pruugi menetluse korraldamise täiendavate meetmete võtmine või formaalsete menetlustoimingute tegemine enam vajalikuks osutuda.

57. Ühtlasi tuleb meenutada, et konkurentsiasjades tugineb liidu kohtute menetlus menetlusõiguste käsutamise põhimõttele.[36] Kui Dole'il tekkis esimese astme kohtumenetluses mulje, et vaja oleks kohaldada menetluse korraldamise meetmeid või korraldada menetlustoiming, oleks tal olnud võimalik esitada Üldkohtule selleks konkreetsed taotlused.[37] Nagu aga apellandid pidid tunnistama Euroopa Kohtu istungil, ei esitanud Dole esimese astme menetluse jooksul selliseid taotlusi, ehkki selleks oli vaieldamatult piisavalt alust. Kirjeldatud asjaoludel on Dole'il praegu apellatsioonimenetluses väga raske esitada etteheidet, et Üldkohus ei ole asjaolude väljaselgitamise osas oma kohustusi täitnud.[38]

58. Üldiselt ei ole Üldkohus kohustatud kartelli puudutavas vaidluses kontrollima omal algatusel uuesti kõiki toimiku materjale.[39] Vaid väga erandlikel juhtudel saab eeldada, et Üldkohtu kaalutlusruum otsustada, millised tõendid on teatavate asjaolude tõendamiseks sobivad ja vajalikud, muutub kohustuseks koguda omal algatusel uusi tõendeid, isegi kui ükski pool ei ole seda taotlenud. Seda enam peab see paika juhul, kui menetlusosalised – nagu käesolevas asjas – on suured ettevõtjad, kellel on konkurentsiõiguslikes küsimustes märkimisväärsed kogemused ja keda esindavad konkurentsiõigusele spetsialiseerunud advokaadid.[40]

59. Käesolevas asjas ei ole apellandid esile toonud erandlikke asjaolusid, millest võiks erandina tuletada Üldkohtu kohustuse omal algatusel menetlustoimingute tegemiseks. Isegi vastuseks minu sellekohasele küsimusele ei suutnud nad selliseid asjaolusid nimetada.

60. Järelikult on ka apellatsioonkaebuse esimese väite viies osa alusetu ja see väide tuleb tervikuna tagasi lükata.

34 — Kohtuotsused Ismeri Europa *vs.* kontrollikoda (C-315/99 P, EU:C:2001:391, punkt 19), Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland *vs.* komisjon (C-385/07 P, EU:C:2009:456, punkt 163) ja E.ON Energie *vs.* komisjon (C-89/11 P, EU:C:2012:738, punkt 115); samamoodi kohtuotsus Viega *vs.* komisjon (C-276/11 P, EU:C:2013:163, punkt 39).

35 — Euroopa Kohtu põhikirja artikli 24 esimese lõigu esimene lause koostoimes artikli 53 esimese lõiguga.

36 — Kohtuotsused Chalkor *vs.* komisjon (C-386/10 P, EU:C:2011:815, punktid 64 ja 66), Schindler Holding jt *vs.* komisjon (C-501/11 P, EU:C:2013:522, punkt 46) ja Siemens *vs.* komisjon (C-239/11 P, C-489/11 P ja C-498/11 P, EU:C:2013:866, punkt 321); vt lisaks minu ettepanekud kohtuasjades Schindler Holding jt *vs.* komisjon (C-501/11 P, EU:C:2013:248, punkt 47) ja Nexans ja Nexans France *vs.* komisjon (C-37/13 P, EU:C:2014:223, punkt 87).

37 — Samamoodi kohtuotsus Siemens *vs.* komisjon (C-239/11 P, C-489/11 P ja C-498/11 P, EU:C:2013:866, punkt 322).

38 — Kohtuotsused Schindler Holding jt *vs.* komisjon (C-501/11 P, EU:C:2013:522, punkt 46) ja Viega *vs.* komisjon (C-276/11 P, EU:C:2013:163, punkt 41 ja 42).

39 — Kohtuotsused Chalkor *vs.* komisjon (C-386/10 P, EU:C:2011:815, punkt 66), Kone jt *vs.* komisjon (C-510/11 P, EU:C:2013:696, punkt 32) ja Telefónica ja Telefónica de España *vs.* komisjon (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, punkt 55).

40 — Vt selle kohta minu ettepanekud kohtuasjades Schindler Holding jt *vs.* komisjon (C-501/11 P, EU:C:2013:248, punkt 51) ja Nexans ja Nexans France *vs.* komisjon (C-37/13 P, EU:C:2014:223, punktid 87 ja 88).

B. *Apellatsioonkaebuse teine väide: asjaolude moonutamine*

61. Apellatsioonkaebuse teises väites leiab Dole, et Üldkohus moonutas rida asjaolusid, mis omavad tähtsust rikkumisele selle õiguslikus ja majanduslikus kontekstis korrektse hinnangu andmisel. Apellatsioonkaebuse see väide puudutab vaidlustatud kohtuotsuse punkte 152, 182, 184 ja 232.

62. Konkreetselt on siinkohal tegemist sisuliselt kolme küsimusega: esiteks, kas Üldkohus on vääralt võrdsustanud referentshinna [41] ja hinnapakkumise [42]; teiseks, kas Üldkohus lähtus vääralt sellest, et Dole kasutas kollaste banaanide suhtes referentshinda; ja kolmandaks, kas roheliste ja kollaste banaanide referentshinnad on terves sektoris üksteisega nii lähedalt seotud, et neid tuleb pidada üksteisest tuletatavateks.

63. Kõigepealt tuleb viidata sellele, et asjaolude või tõendite moonutamise tuvastamine on seotud rangete tingimustega. Sellise moonutamisega on tegemist juhul, kui ilma uusi tõendeid uurimata ilmneb, et olemasolevatele tõenditele antud hinnang on ilmselgelt väär. [43]

64. Dole'i argumentidest ei nähtu midagi, mis võiks viidata asjaoludele või tõenditele antud *ilmselgelt väärale* hinnangule.

65. Mis puudutab esiteks referentshindade ja hinnapakkumiste väidetavat võrdsustamist vaidlustatud kohtuotsuse punktides 152, 182, 184 ja 232, siis ei ole juba mitte kõikides kohtuotsuse nimetatud punktides üldse selliseid mõisteid kasutatud. Üksnes punktis 182 on kasutatud sõna „referentshind", samas kui punktis 152 räägitakse lihtsalt „kollaste banaanide hinna küsimisest" [44], punktis 184 „kollaste banaanide hinnast" [45] ja punktis 232 jällegi „roheliste banaanide hinnast". Üheski vaidlustatud kohtuotsuse nimetatud punktidest ei võrdsusta Üldkohus referentshindu ja hinnapakkumisi, samuti ei ole võrdsustatud referentshindu ja tegelikult makstud hindu. Dole'i vastavasisuline etteheide on alusetu.

66. Teiseks tuleb Dole'i küsimuse osas kollaste banaanide suhtes referentshinna väidetava kasutamise kohta märkida, et Üldkohus kasutab seoses Dole'iga mõistet „kollaste banaanide referentshind" vaid ühes vaidlustatud kohtuotsuse punktis, nimelt punktis 182. Seejuures on pigem tegemist redaktsioonilise eksimusega kui asjaolude ilmse ebaõige hindamisega. Igal juhul ei nähtu Dole'i argumentidest, mil määral just see võimalik ebatäpsus punkti 182 sõnastuses mõjutas Üldkohtu poolt asjaoludele konkurentsi aspektist antud hinnangut ja lõpuks ka vaidlustatud kohtuotsuse resolutsiooni. Ilma selliste konkreetsete pidepunktideta puudub aga isegi siis, kui tegemist on asjaolude moonutamisega, alus vaidlustatud kohtuotsuse tühistamiseks. [46]

67. Mis puudutab kolmandaks roheliste ja kollaste banaanide referentshindade tuletatavust terves sektoris, siis puudutab Dole'i etteheide asjaolude moonutamist vaidlustatud kohtuotsuse punktis 232. Huvitaval kombel ei ole selles kohtuotsuse punktis Dole'i vaidlustatud mõistet „referentshind" [47] üldse kasutatud. Õige on üksnes see, et Üldkohus lähtub selles otsuse punktis „roheliste banaanide hinna" ja „kollaste banaanide hinna" tihedast seosest. Dole ei ole esitanud mingeid argumente selle kohta, et see

41 — Menetluse keeles (inglise keel): „quotation prices"; nõupidamistoa keeles (prantsuse keel): „prix de référence".

42 — Menetluse keeles: „price quotes"; nõupidamistoa keeles: „offres de prix". Vaidlustatud kohtuotsuse saksakeelne tõlge kasutab mõiste „price quotes" kohta vahel mõistet „angebotene Preise", teinekord aga sõna „Preisnotierungen", kusjuures viimane ei tundu selles kontekstis eriti sobiv.

43 — Kohtuotsused PKK ja KNK *vs.* nõukogu (C-229/05 P, EU:C:2007:32, punkt 37), Sniace *vs.* komisjon (C-260/05 P, EU:C:2007:700, punkt 37) ja Lafarge *vs.* komisjon (C-413/08 P, EU:C:2010:346, punkt 17).

44 — Menetluse keeles: „a yellow quote", nõupidamistoa keeles: „une offre jaune".

45 — Menetluse keeles: „a yellow price", nõupidamistoa keeles: „un prix jaune".

46 — Kohtuotsused P & O European Ferries (Vizcaya) ja Diputación Foral de Vizcaya *vs.* komisjon (C-442/03 P ja C-471/03 P, EU:C:2006:356, punktid 67–69), Sison *vs.* nõukogu (C-266/05 P, EU:C:2007:75, punktid 70–72) ja Inuit Tapiriit Kanatami jt *vs.* parlament ja nõukogu (C-583/11 P, EU:C:2013:625, punkt 112).

47 — Menetluse keeles: „quotation prices".

tuvastus võiks olla väär, rääkimata siis sellest, et see võiks olla *ilmselgelt väär*. Vastupidi, Üldkohtu järeldus tundub olevat loogiline, kui võtta arvesse vaidlustatud kohtuotsuse vahetult eelnevates punktides 220–231 esimese kohtuastme kohtunike vaadeldud tõendit – nimelt Atlanta töötaja 2. jaanuari 2003. aasta elektronkirja. Selles kirjeldatakse näitlikult Chiquita ja Dole'i hindade omavahelist mõju, ehkki üks ettevõtjatest kasutab „kollaste banaanide hinda" ja teine „roheliste banaanide hinda". Kokkuvõttes seisab ka vaidlustatud kohtuotsuse punkti 232 vastu esitatud moonutamisetteheide savijalgadel.

68. Üldiselt tundub mulle, et Dole esitab apellatsioonkaebuse teise väite raames igasuguseid vildakaid semantilisi ja juuksekarva lõhkiajavaid argumente, mille ainus eesmärk on tegelikkuses kallutada Euroopa Kohut asjaolude väidetava moonutamise väite kattevarjus lihtsalt asjaolusid uuesti hindama.[48] Euroopa Kohtu kui apellatsioonikohtu ülesanne ei ole aga asendada Üldkohtu hinnangut turuolude ja konkurentsiolukorra kohta oma vastava hinnanguga.[49]

69. Apellantide esitatud etteheited on puudulikud ka seetõttu, et need rebivad kohtuotsuse üksikud punktid välja nende kontekstist. Kui vaadelda vaidlustatud kohtuotsuse nimetatud punkte mitte eraldatuna, vaid kontekstis kohtuotsuse ülejäänud põhjendustega, siis ei ole raske aru saada, et Üldkohus käsitles korrektselt Põhja-Euroopa banaanituru toimimist, sealhulgas selle nüansse.[50] Ka Dole'i mitu korda esitatud argumenti puuduva konkurentsi kohta tema enda ja Chiquita banaanide vahel jaemüügitasandil võttis Üldkohus kindlasti arvesse[51]; et see Üldkohut aga kokkuvõttes ei veennud, ei näita iseenesest, et asjaolude ja tõendite moonutamise etteheide on põhjendatud.

70. Kokkuvõttes tuleb seega ka apellatsioonkaebuse teine väide tagasi lükata.

C. *Apellatsioonkaebuse kolmas väide: Üldkohtu poolt „tõendite kohatu hindamine"*

71. Apellatsioonkaebuse kolmandas väites, mis koosneb lausa viiest osast, esitab Dole etteheite, et „Üldkohus on tõendeid hinnanud kohatult". Kui võtta Dole'i etteheidet sõna-sõnalt, siis tuleks apellatsioonkaebuse kolmas väide tunnistada ilmselgelt vastuvõetamatuks, kuna asjaolusid ja tõendeid saab hinnata üksnes Üldkohus ja Euroopa Kohtul puudub selleks apellatsiooniastme kohtuna – välja arvatud võimaliku moonutamise väite korral – pädevus.[52] Lähemal vaatlusel on aga väidetava „tõendite kohatu hindamise" etteheite taga sisuliselt erinevad väited seoses vaidlustatud kohtuotsuse põhjendustega, vaidlusaluse otsuse põhjendustele seatud õiguslike nõuetega ja asjaolude õigusliku kvalifitseerimisega.

1. Turustruktuur ja osalevate ettevõtjate positsioon turul – kollaste ja roheliste banaanide tähendus turuosade arvutamisel (apellatsioonkaebuse kolmanda väite esimene osa)

72. Esiteks arvustab Dole apellatsioonkaebuse kolmanda väite raames, et Üldkohus kinnitas ilma selleks sobivat põhjendust kasutamata Dole'i, Chiquita ja Del Monte/Weichert'i ühise turuosa arvutamise, millele komisjon tugines vaidlusaluses otsuses asjaomase turustruktuuri kirjeldamiseks.

48 — Kohtuotsused Lafarge *vs.* komisjon (C-413/08 P, EU:C:2010:346, punkt 23), Ziegler *vs.* komisjon (C-439/11 P, EU:C:2013:513, punkt 75 ja 76) ja FLSmidth *vs.* komisjon (C-238/12 P, EU:C:2014:284, punkt 31).

49 — Kohtuotsus British Airways *vs.* komisjon (C-95/04 P, EU:C:2007:166, punkt 137).

50 — Vt eelkõige vaidlustatud kohtuotsuse punktid 226–228.

51 — Vt veel kord vaidlustatud kohtuotsuse punktid 128–132.

52 — Kohtumäärus San Marco *vs.* komisjon (C-19/95 P, EU:C:1996:331, punktid 39 ja 40) ja kohtuotsused komisjon vs. Schneider Electric (C-440/07 P, EU:C:2009:459, punkt 103) ning Telefónica ja Telefónica de España *vs.* komisjon (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, punkt 84); sarnaselt kohtuotsus MasterCard jt *vs.* komisjon (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punkt 60).

73. See etteheide käib esmajoones vaidlustatud kohtuotsuse punkti 353 kohta, milles Üldkohus nõustub komisjoni tuvastatuga, „et Dole'ile, Chiquitale ja Weichertile kuulus oluline osa turust". Selle tuvastuse aluseks oli asjaolu, et komisjon määras vaidlusaluses otsuses Chiquita, Dole ja Weicherti ühiseks turuosaks 45–50%, kui võtta aluseks banaanimüügi väärtus Põhja-Euroopas 2002. aastal [53], või 40–45%, kui võtta aluseks „värskete banaanide nähtav tarbimine Põhja-Euroopas" samal ajavahemikul. [54]

74. Dole väidab aga, et osalevate ettevõtjate ühine turuosa on hinnatud liiga suureks. Arve on paisutatud seeläbi, et komisjon liitis kokku rohelised ja kollased banaanid, võtmata arvesse, et Põhja-Euroopasse imporditakse vaid rohelisi banaane ja osa nendest banaanidest müüakse esmalt maaletoojate vahel, enne kui need antakse küpsenud kollaste banaanidena jaemüüjatele. Niimoodi on Dole'i arvates osa Põhja-Euroopa turul turustatud banaanidest turuosade arvutamisel kahekordselt arvesse võetud.

75. Dole'i seda vastuväidet ei ole Üldkohus apellandi arvates piisavalt käsitlenud, mistõttu on vaidlustatud kohtuotsuse põhjendused selles osas puudulikud.

76. Toodud etteheide on üllatav, kuna Üldkohus käsitleb vaidlustatud kohtuotsuse punktides 351–354 just sõnaselgelt seda Dole'i vastuväidet ja lükkab selle sisuliselt tagasi põhjendusega, et Dole'i argumentatsioon „põhineb vääral eeldusel, st roheliste ja kollaste banaanide eristamisel". [55]

77. Kuna Üldkohus on oma otsust – kuigi lühidalt – selle koha pealt põhjendanud, kerkib kahtlus, et Dole ei ole kohtuotsuse nimetatud punktidega *sisuliselt* nõus. Sellise sisulise kriitikaga ei saa vaidlustada selle kohtuotsuse formaalset õiguspärasust seoses põhjendamiskohustusega. Dole võib olla sisuliselt teistsugusel arvamusel kui Üldkohus. Ainuüksi see asjaolu ei anna siiski tunnistust vaidlustatud kohtuotsuse põhjenduste puudulikkusest. [56]

78. Sellest hoolimata kaasneb Dole'i esitatud põhjendatust puudutava väitega küsimus, kas Üldkohtult oleks saanud formaalselt nõuda, et ta oleks Dole'i kriitikale vastuseks *põhjendanud üksikasjalikumalt* osalevate ettevõtjate turuosade arvutamist.

79. Üldkohtu otsuste nõuetele vastava põhjendamise kohustus tuleneb Euroopa Kohtu põhikirja artiklist 36 koosmõjus artikli 53 esimese lõiguga. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab kohtuotsuse põhjendus näitama selgelt ja üheselt Üldkohtu arutluskäiku, et huvitatud isikud saaksid teada vastuvõetud otsuse põhjenduse ja Euroopa Kohus saaks teostada kohtulikku järelevalvet. [57]

80. Põhjendused võivad olla ebapiisavad ka seetõttu, et Üldkohus on jätnud enda otsuses käsitlemata taotluse [58], hagi väite [59] või menetlusosalise argumendid [60].

53 — Vaidlusaluse otsuse põhjendused 26 ja 27 ning vaidlustatud kohtuotsuse punkt 345.

54 — Vaidlusaluse otsuse põhjendus 31 ning vaidlustatud kohtuotsuse punkt 350.

55 — Vaidlustatud kohtuotsuse punkti 352 esimene lause.

56 — Kohtuotsused Wunenburger *vs.* komisjon (C-362/05 P, EU:C:2007:322, punkt 80) ja Gogos *vs.* komisjon (C-583/08 P, EU:C:2010:287, punkt 35).

57 — Kohtuotsus nõukogu *vs.* De Nil ja Impens (C-259/96 P, EU:C:1998:224, punkt 32 ja 33), France Télécom *vs.* komisjon (C-202/07 P, EU:C:2009:214, punkt 29) ja Mindo *vs.* komisjon (C-652/11 P, EU:C:2013:229, punkt 29).

58 — Kohtuotsus Evropaïki Dynamiki *vs.* komisjon (C-200/10 P, EU:C:2011:281, punkt 33).

59 — Kohtuotsused Vidrányi *vs.* komisjon (C-283/90 P, EU:C:1991:361, punkt 29), komisjon *vs.* Greencore (C-123/03 P, EU:C:2004:783, punktid 40 ja 41) ja Gogos *vs.* komisjon (C-583/08 P, EU:C:2010:287, punkt 29).

60 — Kohtuotsused Ferriere Nord *vs.* komisjon (C-219/95 P, EU:C:1997:375), Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P kuni C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, punkt 244) ja France Télécom *vs.* komisjon (C-202/07 P, EU:C:2009:214, punkt 41), vastavalt argumentidega trahvi vähendamiseks.

81. Arvestada tuleb aga ka seda, et Üldkohus ei pea esitama ammendavat ning üksikasjalikku ülevaadet menetluse poolte kõikidest arutluskäikudest, eelkõige juhul, kui need ei olnud piisavalt selged ja täpsed.[61] Pigem võivad Üldkohtu otsuse põhjendused olla tuletatavad, kui need võimaldavad huvitatud isikutel mõista põhjendusi, millele vaidlustatud kohtuotsuses tuginetakse, ning kui Euroopa Kohtul on piisavalt teavet oma kohtuliku kontrolli teostamiseks.[62] Lõppkokkuvõttes on määrav, kas Üldkohus on enda põhjendustes käsitlenud kõiki väidetavaid rikkumisi ja arutanud piisavalt menetlusosaliste *argumentide keskset osa*.[63]

82. Käesolevas asjas on raske väita, et Dole'i kriitika komisjoni poolt osalevate ettevõtjate turuosade puhul aluseks võetud arvude suhtes oli tema poolt esimeses kohtuastmes esitatud *argumentide keskne osa*. Pigem esitas Dole selle kriitika Üldkohtus enda kirjalikes seisukohtades vaid kõrvalmärkusena. Nii pühendas Dole sellele probleemistikule hagiavalduses vaid ühe ainsa punkti[64], repliigis isegi mitte poolt lauset[65]. Sisuliselt piirdub Dole väitega, et komisjoni poolt aluseks võetud turuosa on „tugevasti liialdatud" ja sõltumatu tarbijaküsitluse tulemusena peeti Chiquita, Dole ja Del Monte/Weicherti ühise turuosa suuruseks Saksamaal üksnes vähem kui 25%-i.

83. Nüüd – apellatsioonimenetluses – keskmesse tõusnud Dole'i etteheide, et komisjon ei oleks tohtinud rohelisi ja kollaseid banaane koos loendada, esines esimese kohtuastme menetluses üldse vaid ühes joonealuses märkuses.[66] Dole ei ole esimeses kohtuastmes esitatud kirjalikes argumentides maininud üheski kohas banaanide kahekordset loendamist tulenevalt importijate vahel aset leidnud müügi arvessevõtmisest.

84. Nagu Dole Euroopa Kohtu sõnaselgele küsimusele vastuseks pidi möönma, siis neid kahte aspekti – ühelt poolt roheliste ja kollaste banaanide koos loendamine ja teiselt poolt importijate vahel müüdud banaanide kahekordne loendamine – ei käsitletud põhjalikumalt ka Üldkohtu istungil.

85. Sellistel asjaoludel ei saa Üldkohtule ette heita, et ta ei käsitlenud vaidlustatud kohtuotsuses neid kahte aspekti lähemalt. Põhjendamiskohustuse rikkumisest ei saa siin seega mingist mõeldavast vaatenurgast rääkida.

Täiendavad märkused turuosade arvandmete suhtes esitatud sisulise kriitika kohta

86. Üksnes täieliku analüüsi huvides lisan siinkohal, et Dole'i apellatsioonkaebuse kolmanda väite esimese osa raames esitatud argumendid ei saa olla aluseks Üldkohtu poolt osalevate ettevõtjate ühise turuosa suhtes esitatud kaalutluste sisulisele ümberlükkamisele.

87. Kuna asjaolude ja tõendite hindamine kuulub eranditult Üldkohtu pädevusse, siis seda enam ei tohi Euroopa Kohus apellatsioonimenetluses asendada Üldkohtu hinnangut turuolude ja konkurentsiolukorra kohta oma vastava hinnanguga.[67]

61 — Kohtuotsused Connolly *vs.* komisjon (C-274/99 P, EU:C:2001:127, punkt 121) ja FIAMM jt *vs.* nõukogu ja komisjon (C-120/06 P ja C-121/06 P, EU:C:2008:476, punkt 91).

62 — Kohtuotsused Ziegler *vs.* komisjon (C-439/11 P, EU:C:2013:513, punkt 82), Gascogne Sack Deutschland *vs.* komisjon (C-40/12 P, EU:C:2013:768, punkt 35) ja MasterCard jt *vs.* komisjon (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punkt 189).

63 — Kohtuotsused Komninou jt *vs.* komisjon (C-167/06 P, EU:C:2007:633, punkt 22) ja Mindo *vs.* komisjon (C-652/11 P, EU:C:2013:229, punkt 41).

64 — Esimeses astmes esitatud hagiavalduse punkt 118.

65 — Esimeses astmes esitatud repliigi punktis 40 on üksnes sulgudes vihjatud „komisjoni liialdatud arvudele".

66 — Esimeses astmes esitatud hagiavalduse joonealune märkus 86; esimeses astmes esitatud repliigi joonealune märkus 44 kordab seda etteheidet.

67 — Kohtuotsus British Airways *vs.* komisjon (C-95/04 P, EU:C:2007:166, punkt 137)

88. Küll on õige, et Euroopa Kohtu pädevuses on kontrollida apellatsioonimenetluses Üldkohtu poolt asjaoludele antud õiguslikku kvalifikatsiooni ja tuvastada asjaolude ja tõendite võimalik moonutamine.[68] Samas ei esitanud Dole Euroopa Kohtus siinkohal vaidlusaluse osalevate ettevõtjate turuosade arvutamise suhtes ei esimesena ega teisena nimetatud etteheidet.[69]

89. Lisaks sellele on Dole'i väited osalevate ettevõtjate turuosade arvutamise väidetava ebatäpsuse kohta liiga üldised ja ebatäpsed selleks, et neid oleks saanud mõistlikult hinnata.[70] Eelkõige ei ole Dole esitanud mingeid andmeid selle kohta, millises ulatuses importijad omavahel banaane müüsid. Kas tegemist oli levinud tavaga või marginaalse nähtusega?[71] Kui Dole ei esita selles osas sisulisi seisukohti,[72] ei ole kokkuvõttes võimalik hinnata, kas importijate vahel toimunud müügi võimalik kaasaarvamine võis üldse mainimisväärselt mõjutada vaidlusaluses otsuses oletatud ja Üldkohtu poolt aluseks võetud turuosasid.

90. Seega tuleb apellatsioonkaebuse kolmanda väite esimene osa lõppkokkuvõttes tagasi lükata.

2. Kartelliosalejate teabevahetuse kirjeldus (apellatsioonkaebuse kolmanda väite teine, kolmas ja neljas osa)

91. Apellatsioonkaebuse kolmanda väite teises, kolmandas ja neljandas osas leiab Dole, et Üldkohus on rikkunud mitut õigusnormi ja kõik need rikkumised on seotud osalevate ettevõtjate vahel aset leidnud ja vaidluse esemeks oleva teabevahetuse kirjeldusega.

a) Nõuded vaidlusaluse otsuse põhjendustele (apellatsioonkaebuse kolmanda väite teine ja kolmas osa)

92. Esiteks heidab Dole Üldkohtule ette, et see seadis vaidlusaluse otsuse põhjendustele liiga madalad nõuded. Dole'i arvates oleks Üldkohus pidanud nõudma komisjonilt nende esemete täpsemat kirjeldust, mille suhtes osalevad ettevõtjad väidetavalt vahetasid konkurentsivastase eesmärgiga teavet (apellatsioonkaebuse kolmanda väite teine osa) ja samuti oleks tulnud komisjonilt nõuda, et viimane näitaks detailselt, milliseid hinna kujunemise tegureid konkurentsivastase eesmärgiga tuvastatud rikkumine puudutas (apellatsioonkaebuse kolmanda väite kolmas osa). Mõlemad nimetatud aspektid on üksteisega suurel määral seotud. Seepärast tuleb neid koos kontrollida.

93. Õiguslikud nõuded komisjoni otsuste põhjendustele konkurentsiõiguse valdkonnas tulenevad EÜ artiklist 253 (nüüd ELTL artikli 296 lõige 2). Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale peab põhjendusest selgelt ja üheselt tulenema komisjoni arutluskäik, mis võimaldab puudutatud isikutel võetud meetme põhjuseid mõista ja pädeval kohtul kontrolli teostada.[73]

68 — Kohtuotsused komisjon *vs.* Brazzelli Lualdi jt (C-136/92 P, EU:C:1994:211, punkt 49), komisjon *vs.* Schneider Electric (C-440/07 P, EU:C:2009:459, punkt 191), nõukogu *vs.* Zhejiang Xinan Chemical Industrial Group (C-337/09 P, EU:C:2012:471, punkt 55) ja Ziegler *vs.* komisjon (C-439/11 P, EU:C:2013:513, punkt 74).

69 — Apellatsioonkaebuse teise väite raames esitatud asjaolude moonutamise väites *ei tuginenud* Dole väidetavalt valesti arvutatud turuosade arvandmetele.

70 — Kohtuotsused Lindorfer *vs.* nõukogu (C-227/04 P, EU:C:2007:490, punkt 83), Schindler Holding jt *vs.* komisjon (C-501/11 P, EU:C:2013:522, punkt 45) ja MasterCard jt *vs.* komisjon (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punkt 151).

71 — Vastavalt komisjoni selgitustele Euroopa Kohtu istungil, millele Dole ei ole vastu vaielnud, ei olnud importijate vahelisel banaanimüügil märkimisväärset kaalu. Ka vaidlusaluse otsuse põhjendustes 451–453 küll teises kontekstis toodud tuvastuste, mida ei ole vaidlustatud, alusel tuleks asuda samale seisukohale.

72 — Vähemalt enda võimaliku müügi kohta teistele importijatele või enda ostude kohta oleks võinud Dole'ilt kohtumenetluses konkreetseid andmeid oodata. Nimelt on just Dole'i valduses kogu asjakohane teave enda tehingute kohta banaanidega.

73 — Kohtuotsused Bertelsmann ja Sony Corporation of America *vs.* Impala (C-413/06 P, EU:C:2008:392, punkt 166), Elf Aquitaine *vs.* komisjon (C-521/09 P, EU:C:2011:620, punkt 147) ja Ziegler *vs.* komisjon (C-439/11 P, EU:C:2013:513, punkt 115).

94. Samas ei ole nõutud, et põhjendus täpsustaks kõiki asjakohaseid faktilisi ja õiguslikke asjaolusid, kuna otsuse põhjenduse vastavust EÜ artikli 253 nõuetele tuleb hinnata mitte ainult selle sõnastust, vaid ka konteksti ja asjaomase valdkonna õiguslikku regulatsiooni silmas pidades. [74]

95. Üldkohus tsiteeris üksikasjaolult vaidlusaluse otsuse põhjendusi ja rõhutas muu hulgas, et osalevate ettevõtjate teabevahetus puudutas käesoleval juhul laovarusid, üleliigseid importkoguseid sadamates, tulevase turunõudluse hindamist ja turu arengut – näiteks „allahindluskampaania" – abil, lisaks turuhinna tõusu, languse või muutumatuks jäämise tõenäosust. [75]

96. Sellest loetelust saab minu arvates piisavalt selgeks, et Dole'ile ei saanud jääda ebaselgeks talle süüks pandud rikkumise täpne ese. Seda enam, et nimetatud üksikasjad osalevate ettevõtjate teabevahetuse kohta pärinesid muu hulgas Dole'i enda selgitustest haldusmenetluses. [76]

97. Lisaks tõstis Üldkohus õigesti esile, et EÜ artiklist 253 ei tulene komisjonile kohustust „esitada vaidlusaluses otsuses üldiselt ammendavat loetelu teguritest, mida tuleb asjassepuutuva sektori puhul *a priori* õigusvastastena arvesse võtta". [77] Vastupidi sellele, mida näib arvavat Dole, ei ole nimelt komisjoni ülesanne anda määruse nr 1/2003 [78] artikli 7 ja artikli 23 lõike 2 punkti a alusel tehtud otsuses kartelliosalistele juhtnööre nende edasise turukäitumise kujundamiseks. Pigem peavad osalevad ettevõtjad, nagu ka kõik teised turuosalised täiesti omal vastutusel pöörama tähelepanu sellele, et nad ei riku enda turukäitumisega siseturu konkurentsireegleid.

98. Üldkohus lükkas seega täiesti õigesti tagasi Dole'i väite vaidlusaluse otsuse ebapiisava põhjendamise kohta. [79]

b) Dole'i argument selle kohta, et teabevahetuses osalenud töötajad ei vastutanud ise referentshindade kindlaksmääramise eest (apellatsioonkaebuse kolmanda väite neljas osa)

99. Seejärel väidab Dole, [80] et Üldkohus ei vastanud tema argumendile, et Chiquita ja Dole'i asjaomased töötajad ei saanud teabevahetuses usutavalt osaleda, kuna neile ei olnud ettevõtte siseselt antud volitust referentshindasid kindlaks määrata. Selles väites leiab Dole, et vaidlustatud kohtuotsust ei ole piisavalt põhjendatud. [81]

100. Nagu komisjon õigesti rõhutab, tugineb see väide aga vaidlustatud kohtuotsuse väärale tõlgendamisele. Tegelikkuses on kohtuotsuse punktid 577–582 sõnaselgelt pühendatud Dole'i nimetatud argumendile. Dole võib olla sisuliselt teistsugusel arvamusel kui Üldkohus. Ainuüksi see asjaolu ei anna siiski tunnistust vaidlustatud kohtuotsuse põhjenduste puudulikkusest. [82]

74 — Kohtuotsused Bertelsmann ja Sony Corporation of America *vs.* Impala (C-413/06 P, EU:C:2008:392, punkt 166), Elf Aquitaine *vs.* komisjon (C-521/09 P, EU:C:2011:620, punkt 150) ja Ziegler *vs.* komisjon (C-439/11 P, EU:C:2013:513, punkt 116).

75 — Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 262 ja 263.

76 — Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 264 koostoimes punktidega 262 ja 263.

77 — Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 261.

78 — Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrus (EÜ) nr 1/2003 asutamislepingu artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205).

79 — Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 267.

80 — Kuivõrd see väide mängib rolli ka apellatsioonkaebuse kolmanda väite viienda osa raames, vastan sellele juba siin järgnevate selgitustega.

81 — Selle kohta kohtuotsused Komninou jt *vs.* komisjon (C-167/06 P, EU:C:2007:633, punkt 22), Gogos *vs.* komisjon (C-583/08 P, EU:C:2010:287, punkt 29) ja Mindo *vs.* komisjon (C-652/11 P, EU:C:2013:229, punkt 41).

82 — Kohtuotsused Wunenburger *vs.* komisjon (C-362/05 P, EU:C:2007:322, punkt 80) ja Gogos *vs.* komisjon (C-583/08 P, EU:C:2010:287, punkt 35).

101. Dole'i argumendid on ka sisuliselt väärad. Sest isegi juhul kui ettevõtte töötaja ei määra selle referentshindasid kindlaks isiklikult, võib tal siiski olla hinna kindlaksmääramisel aluseks olnud ettevõttesisest teavet, ta võib seda enda äripartneritega teistest ettevõtetest jagada ja niimoodi aidata vähendada teadmatust turul toimuva üle, mis oleks aga tavaline konkurentsitingimustes. Üldiselt võib öelda, et välissuhtes võib konkurentsiõiguse rikkumises osaleda ka töötaja, kellel ettevõtte siseselt ei ole volitust otsustada turunduspoliitika ja hindade üle.[83]

102. Kokkuvõttes ei ole apellatsioonkaebuse kolmanda väite nii teine, kolmas kui ka neljas osa põhjendatud.

3. Eesmärgil põhineva konkurentsipiirangu mõiste (apellatsioonkaebuse kolmanda väite viies osa)

103. Apellatsioonkaebuse kolmanda väite viiendas ja viimases osas toob Dole lõpuks välja, et Üldkohus kvalifitseeris asjaolusid õiguslikult valesti ja rikkus tõendamise reegleid, kui ta asus seisukohale, et osalevate ettevõtjate töötajate vahelised vestlused kujutasid endast eesmärgil põhinevat konkurentsipiirangut. Dole arvab, et käesolevas asjas ei saa teabevahetus kõrvaldada teadmatust asjaomaste ettevõtjate kavandatavas käitumises seoses nende hinnapoliitikaga.

104. Pealiskaudsel vaatlusel võiks järeldada, et Dole tahab selle väitega lubamatult mõjutada Euroopa Kohut, et see asendaks apellatsioonikohtuna Üldkohtu hinnangu faktilistele asjaoludele ja tõenditele oma hinnanguga. Tegelikkuses peab Euroopa Kohus siinkohal kontrollima, kas Üldkohus võttis faktiliste asjaolude ja tõendite hindamisel aluseks õiged kriteeriumid ja mõõdupuud. See kujutab endast õigusküsimust, mille kontrollimiseks on apellatsioonimenetluses pädev Euroopa Kohus[84] ja mis pakub vastavalt hiljuti langetatud kohtuotsusele CB *vs.* komisjon[85] erilist huvi.

105. Ennetavalt märgin ma, et Üldkohus käsitles siinkohal väga põhjalikult turule omaseid asjaolusid ja selle kohta esitatud argumente ning põhjendas väga mõistetavalt, miks teabevahetust osalevate ettevõtjate vahel tuleb pidada juba olemuslikult konkurentsi tavapärast toimimist kahjustavaks. Selles osas erineb käesolev asi põhimõtteliselt viidatud kohtuasjast CB *vs.* komisjon.

a) Asjakohased õiguslikud kriteeriumid

106. EÜ artikli 81 kohaldamisalas (nüüd ELTL artikkel 101) ei tulene ettevõtjate tegevuse konkurentsivastasus mitte üksnes selle tegevuse mõjust, vaid ka selle eesmärgist. See kehtib ühtemoodi nii kokkulepete, otsuste kui ka kooskõlastatud tegevuse suhtes.[86]

107. Mitte igasuguse konkurentidevahelise teabevahetuse eesmärk ei ole tingimata takistada, piirata või kahjustada konkurentsi siseturul EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses.[87]

83 — Selle kohta kohtuotsused Musique diffusion française jt *vs.* komisjon (100/80–103/80, EU:C:1983:158, punkt 97) ja Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71, punkt 25) ning minu ettepanek kohtuasjas Schindler Holding jt *vs.* komisjon (C-501/11 P, EU:C:2013:248, punktid 128–131).

84 — Kohtuotsused Aalborg Portland jt *vs.* komisjon (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EU:C:2004:6, punkt 125), Bertelsmann ja Sony Corporation of America *vs.* Impala (C-413/06 P, EU:C:2008:392, punkt 117) ja komisjon *vs.* Stichting Administratiekantoor Portielje (C-440/11 P, EU:C:2013:514, punkt 59).

85 — C-67/13 P, EU:C:2014:2204.

86 — Kohtuotsus T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:343, punkt 24).

87 — Vt selle kohta minu ettepanek kohtuasjas T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:110, punkt 37).

108. Hindamaks, kas selline teabevahetus on juba oma olemuselt piisaval tasemel kahjulik, et pidada seda eesmärgil põhinevaks konkurentsipiiranguks EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses, tuleb tähelepanu pöörata selle esemele, eesmärkidele, mida soovitakse sellega saavutada, ning majanduslikule ja õiguslikule kontekstile, millesse see kuulub.[88] Selle konteksti hindamisel tuleb samuti arvesse võtta asjassepuutuvate kaupade või teenuste laadi ning asjaomase turu või asjaomaste turgude tegelikku toimimist ja struktuuri.[89] Osaliste kavatsus ei ole siinkohal vajalik tunnus, kuid hindamisel võib ka seda arvesse võtta.[90]

109. Kui eespool nimetatud kriteeriume arvesse võttes ilmneb, et konkurentidevahelist teabevahetust võib juba selle olemuse poolest pidada tavapärase konkurentsi nõuetekohast toimimist kahjustavaks – seega et see hõlmab ise konkurentsi kahjustamist piisavas ulatuses –, ei tule selle konkreetset mõju konkurentsile hinnata ega arvesse võtta.[91] Piisab sellest, et teabevahetus võib konkreetselt takistada, piirata või kahjustada konkurentsi siseturul.[92]

110. Euroopa Kohtu praktikas on lisaks leitud, et tuleb eeldada – tingimusel et puuduvad vastupidist tõendavad tõendid, mida peavad esitama asjaomased ettevõtjad –, et kooskõlastatud tegevuses osalevad ettevõtjad, kes jätkavad turul tegutsemist, arvestavad konkurentidega vahetatud teavet, et määrata oma käitumine turul.[93]

b) Asjaomaste õiguslike kriteeriumide kohaldamine konkreetsel üksikjuhtumil

111. Erinevalt Dole'i seisukohale ei ole minu meelest mingit alust eeldada, et Üldkohus oleks käesolevas asjas jätnud tähelepanuta nimetatud õiguslikud kriteeriumid või oleks neid vääralt kohaldanud.[94]

– Teabevahetuse laad ja selle ese

112. Üks Dole'i põhiargumente, mida apellandid ei too korduvalt esile mitte ainult siin, vaid ka teises kontekstis, väidab, et osalevad ettevõtjad ei vahetanud teavet mitte tegelike hindade, vaid üksnes referentshindade suundumuste kohta.

113. Selle kohta tuleb märkida, et teabevahetusel ei ole konkurentsivastane eesmärk mitte ainult siis, kui see osalevate ettevõtjate turuhindu otseselt puudutab. Nimelt nagu Euroopa Kohus on juba otsustanud, kaitseb EÜ artikkel 81 (ELTL artikkel 101) turustruktuuri ning sellest tulenevalt konkurentsi kui sellist.[95] Seetõttu ei ole kooskõlastatud tegevuse konkurentsivastase eesmärgi

88 — Kohtuotsus T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:343, punkt 27); samamoodi kohtuotsused Allianz Hungária Biztosító jt (C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 37) ja CB *vs.* komisjon (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punkt 53).

89 — Kohtuotsused Allianz Hungária Biztosító jt (C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 36) ja CB *vs.* komisjon (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punkt 53).

90 — Kohtuotsused T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:343, punkt 27), Allianz Hungária Biztosító jt (C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 37) ja CB *vs.* komisjon (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punkt 54).

91 — Kohtuotsus T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:343, punktid 29 ja 30); samamoodi kohtuotsused Football Association Premier League jt (C-403/08 ja C-429/08, EU:C:2011:631, punkt 135), Allianz Hungária Biztosító jt (C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 34) ja CB *vs.* komisjon (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punktid 49–52 ja punkti 57 lõpuosa).

92 — Kohtuotsus T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:343, punktid 31 ja 43); samamoodi kohtuotsus Allianz Hungária Biztosító jt (C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 38).

93 — Kohtuotsused komisjon *vs.* Anic Partecipazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, punktid 121 ja 126), Hüls *vs.* komisjon (C-199/92 P, EU:C:1999:358, punktid 162 ja 167) ja T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:343, punkt 51) ja minu ettepanek kohtuasjas T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:110, punkt 75).

94 — Edaspidi ei käsitle ma mitte üksnes Dole' apellatsioonkaebuse kolmanda väite viienda osa raames esitatud argumente, vaid ka mõnda argumenti, mille Dole on selle teema kohta esitanud möödaminnes apellatsioonkaebuse teiste väidete raames.

95 — Kohtuotsused T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:343, punkt 38) ja GlaxoSmithKline Services *vs.* komisjon (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P ja C-519/06 P, EU:C:2009:610, punkt 63).

olemasolu tuvastamise tingimuseks tegevuse otsese seose olemasolu tarbijahindadega.[96] Sama vähe on nõutav otsene seos vahetatud teabe ja hulgimüügihindade vahel. Konkurentsivastase eesmärgi eeldamiseks piisab pigem sellest, et konkurendid vahetavad omavahel teavet tegurite kohta, mis on olulised nende hinnapoliitika või – üldisemalt – turukäitumise väljakujundamiseks.[97]

114. Käesolevas asjas on see just nii.

115. Vastavalt Üldkohtu ülimalt põhjalikele tuvastustele, mille suhtes ei ole Dole moonutamise etteheidet esitanud, toimusid osalevate ettevõtjate vahel käesoleval juhul hinna kehtestamise eelsed kahepoolsed läbirääkimised, mille käigus arutati ettevõtjate referentshindu ja teatavaid hinnasuundumusi.[98]

116. Üldkohtu tuvastustest, mis pealegi tuginevad Dole'i enda avaldustele, tuleneb ka see, et referentshinnad olid asjaomase turu jaoks olulised.[99] Eeskätt võimaldasid referentshinnad käesoleval juhul vähemalt saata turule signaali, näidata suundumusi või anda vihjeid selle kohta, milline on oodatav banaanihindade areng; peale selle olid hinnad teatud tehingute puhul lepingutes kokku lepitud hinnavalemite tõttu otseselt seotud referentshindadega.[100]

117. Ma lisan, et ettevõtja seisukohast ei oleks kuigi otstarbekas kehtestada referentshindu ja vahetada konkurentidega teavet nende muutumise kohta, kui ettevõtja ei võtaks omaenda referentshindu ja saadud teavet konkurentide referentshindade kohta oma edaspidises turukäitumises ja tegelikult kasutatavate hindade kindlaksmääramisel arvesse.

118. Seepärast tegi Üldkohus – pärast konkreetsete turutingimuste ja Dole'i esitatud argumentide põhjalikku analüüsimist – õigustatult järelduse, et osalevate ettevõtjate vahelisel teabe vahetamisel oli konkurentsivastane eesmärk.[101]

119. Konkurentide selline teabevahetus hinda mõjutavate tegurite üle on nimelt ilmselges vastuolus sõltumatuse nõudega, mis iseloomustab ettevõtjate turukäitumist tõhusa konkurentsiga süsteemis.[102] Järelikult on see juba iseenesest – ilma et vaja oleks täiendavaid selgitusi – konkurentsi kahjustamine piisavas ulatuses ja seda saab juba olemuselt pidada tavapärase konkurentsi nõuetekohast toimimist kahjustavaks.[103]

120. Selles osas erineb käesolev asi põhimõtteliselt Dole viidatud kohtuasjast Asnef-Equifax[104], mis puudutas krediidiandmete vahetamise süsteemi Hispaanias. Seda seetõttu, et teabe vahetamisega krediidivõtjate maksevõime kohta nagu kohtuasjas Asnef-Equifax taotletakse esmajoones turu toimivuse parandamist ja ühesuguste konkurentsitingimuste loomist kõigi krediidiandjate jaoks, ilma et mõni ettevõtja seejuures mingil moel oma konkurentidele avaldaks, milliseid tingimusi kavatseb ta oma klientidele kehtestada. Täpselt vastupidise tulemuse toob kaasa selline teabevahetus nagu käesoleval juhul, mis sisuliselt puudutab eeldatavate referentshindade kindlaksmääramist ja hinnasuundumusi: selle käigus teevad osalevad ettevõtjad oma konkurentidele – vähemalt osaliselt –

96 — Kohtuotsus T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:343, punktid 36–39).

97 — Selle kohta kohtuotsused Suiker Unie jt *vs.* komisjon (40/73 bis 48/73, 50/73, 54/73 bis 56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, EU:C:1975:174, punkt 173), Deere *vs.* komisjon (C-7/95 P, EU:C:1998:256, punkt 86) ja T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:343, punkt 32).

98 — Vt eelkõige vaidlustatud kohtuotsuse punktid 15–17, 74, 187, 256, 375 ja 583 ning vaidlusaluse otsuse põhjendused 51–57.

99 — Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 434–576; vt eelkõige kohtuotsuse punktid 442–470, mis tuginevad Dole'i enda selgitustele.

100 — Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 19, 574 ja 638 ning vaidlusaluse otsuse põhjendus 115.

101 — Vt eelkõige vaidlustatud kohtuotsuse punktid 553, 585 ja 654.

102 — Sõltumatuse nõude kohta vt nt kohtuotsused Suiker Unie jt *vs.* komisjon (40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, EU:C:1975:174, punkt 173), Deere *vs.* komisjon (C-7/95 P, EU:C:1998:256, punktid 86 ja 87) ja T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:343, punktid 32 ja 33).

103 — Vt nende kriteeriumide kohta veel kord hiljutine kohtuotsus CB *vs.* komisjon (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, eelkõige punktid 50 ja 57).

104 — Kohtuotsus Asnef-Equifax ja Administración del Estado (C-238/05, EU:C:2006:734).

teatavaks oma edaspidise turukäitumise ja oma tulevaste hinnaideedega seotud konfidentsiaalsed andmed. Sellise teabevahetusega on ilmselgelt võimalik kõrvaldada teadmatust seoses asjaomaste ettevõtjate kavandatava käitumisega ja luua konkurentsitingimusi, mis ei vasta kõnealuse turu normaalsetele tingimustele.

121. Dole üritab veel naeruvääristada Üldkohtu arvamust konkurentsivastasest eesmärgist väitega, et osalevad ettevõtjad rääkisid omavahel peamiselt tähtsusetutel teemadel – „klatšisid turu üldisi tingimusi" ja vestlesid „ilmast".

122. Ka see argument on õiguslikust seisukohast täiesti alusetu. Nimelt ei oma tähtsust, kas osalevate ettevõtjate teabevahetus oli ühendusevõtmise põhiteemaks või toimus see üksnes ühendusevõtmise raames (või egiidi all), millel iseenesest puudub õigusvastane eesmärk. [105]

123. Seda arvestades tuleb teabevahetuse laadi ja esemega seotud Dole'i etteheited kokkuvõttes tagasi lükata.

– Teabevahetuse sagedus ja korrapärasus

124. Dole üks argumentidest, mida esitati apellatsioonimenetluses argumenteerides mitu korda, puudutab osalevate ettevõtjate teabevahetuse sagedust ja korrapärasust. Dole arvustab, et vaidlusalune otsus ja vaidlustatud kohtuotsus ei ole selles osas selged.

125. Teisiti kui näib arvavat Dole, ei sõltu konkurentsivastase eesmärgiga teabevahetuse tuvastamine puhtalt õiguslikust seisukohast üldsegi mitte sellest, et osalevad ettevõtjad vahetavad omavahel teavet sagedasti ja korrapäraselt. Kohtupraktika kohaselt võib juba ühekordne teabe vahetamine olla alus rikkumise tuvastamiseks ja trahvi määramiseks, juhul kui asjaomased ettevõtjad on pärast teabe vahetamist turul tegutsemist jätkanud. [106] Äärmisel juhul võib see, kui sagedasti ja korrapäraselt vahetati konkurentsivastase eesmärgiga teavet, mõjutada trahvi suurust.

126. Dole'i kriitika selle kohta, et komisjon ja Üldkohus väidetavalt ei tuvastanud osalevate ettevõtjate teabevahetuse sagedust ja korrapärasust, on seega alusetu.

– Turustruktuur

127. Lõpuks toonitab Dole apellatsioonimenetluse erinevates etappides, et komisjoni ja Üldkohtu poolt aluseks võetud osalevate ettevõtjate ühise turuosa arvandmed on „liialdatud" või „paisutatud". [107] Mulle jääb mulje, et selle kriitikaga soovib Dole kokkuvõttes õõnestada Üldkohtu tuvastust, et sellest hoolimata, et Põhja-Euroopa banaaniturgu „ei saa pidada oligopoolseks turuks", ei „iseloomusta seda ka killustunud pakkumine". [108]

105 — Vt minu ettepanek kohtuasjas T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:110, punkt 51); samamoodi kohtuotsused IAZ International Belgium jt *vs.* komisjon (96/82–102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82, EU:C:1983:310, punkt 25), General Motors *vs.* komisjon (C-551/03 P, EU:C:2006:229, punkt 64) ja Beef Industry Development Society ja Barry Brothers (C-209/07, EU:C:2008:643, punkt 21).

106 — Kohtuotsus T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:343, punktid 58 ja 59); vt ka kohtuotsused komisjon *vs.* Anic Partecipazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, punkt 121) ja Hüls *vs.* komisjon (C-199/92 P, EU:C:1999:358, punkt 162); vt täiendavalt minu ettepanek kohtuasjas T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:110, punktid 97–107).

107 — Vt selle kohta juba apellatsioonkaebuse kolmanda väite esimene osa (vt eespool, käesoleva ettepaneku punktid 72–90).

108 — Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 353.

128. Dole'i argumentatsiooni aluseks võib olla eeldus, et ainult oluliselt koondunud oligopoolsel turul[109] võib konkurentide vahelisel teabevahetusel olla konkurentsivastane eesmärk. Selline eeldus oleks aga ekslik. Küll võib eriti sellisel turul oletada konkurentsivastase eesmärgi olemasolu.[110] Vastavalt kohtupraktikale võib aga teabevahetus rikkuda konkurentsieeskirju ka siis, kui asjaomase turu puhul *ei ole* tegemist oluliselt koondunud oligopoolse turuga.[111] Ainuke turustruktuuri puudutav üldpõhimõte on see, et pakkumine ei tohi olla killustunud.[112]

129. Kuna käesoleval juhul ei leia Üldkohtu tuvastustest – mida Dole ei ole kõigutanud[113] – mingeid pidepunkte Põhja-Euroopa banaanituru pakkumise killustatuse kohta, ei ole apellantide argumendid turustruktuuri kohta sihile viivad.

– Kokkuvõte

130. Kokkuvõttes ei lükka Dole'i argumendid seega ümber seda, et Üldkohus kvalifitseeris vaidluse esemeks oleva teabevahetuse õiguslikult üheks EÜ artikli 81 järgi keelatud konkurentsivastase eesmärgiga kooskõlastatud tegevuseks.

4. Vahekokkuvõte

131. Kuna Dole'i ühegi konkreetse etteheitega ei saa nõustuda, tuleb apellatsioonkaebuse kolmas väide tervikuna tagasi lükata.

D. *Apellatsioonkaebuse neljas väide: trahvi arvutamine*

132. Apellatsioonkaebuse neljas väide on pühendatud viimaks trahvi arvutamisele. Selles esitab Dole vaidlustatud kohtuotsusele kokku kaks etteheidet, millele on pühendatud apellatsioonkaebuse selle väite mõlemad osad.

1. Apellatsioonkaebuse neljanda väite esimene osa: Dole'i tütarettevõtjate, kes ei osalenud kartellis, käibe arvestamine

133. Esiteks arvustab Dole apellatsioonkaebuse neljanda väite raames, et Üldkohus arvutas trahvi valesti, kui ta võttis aluseks selliste „ettevõtjate" käibe, kelle puhul ei ole rikkumist tuvastatud, nimelt Dole'i tütarettevõtjad VBH, Saba, Kempowski ja Dole France, kes ei olnud vastuväiteteatise adressaadid. See väide on suunatud vaidlustatud kohtuotsuse punktide 619–623 vastu.

134. Mulle tundub, et selle etteheite aluseks on täiesti väär arusaam väljakujunenud kohtupraktikast seoses emaettevõtja vastutusega 100% ulatuses talle kuuluva tütarettevõtja ja kõigi teiste tütarettevõtjate, kelle suhtes tal on määrav mõju, osalemise eest keelatud kokkuleppes.

135. Nimetatud kohtupraktika aluseks on see, et emaettevõtja ja tema tütarettevõtjad moodustavad ühe ettevõtja.

109 — Sellist sõnastust on kasutatud kohtuotsuses Deere *vs.* komisjon (C-7/95 P, EU:C:1998:256, punkt 88).

110 — Vt minu ettepanek kohtuasjas T-Mobile Netherlands jt (C-8/08, EU:C:2009:110, punkt 53).

111 — Kohtuotsus Thyssen Stahl *vs.* komisjon (C-194/99 P, EU:C:2003:527, punkt 86).

112 — Kohtuotsused Thyssen Stahl *vs.* komisjon (C-194/99 P, EU:C:2003:527, punkt 86) ja Asnef-Equifax ja Administración del Estado (C-238/05, EU:C:2006:734, punkt 58).

113 — Vt selle kohta veel kord minu selgitused apellatsioonkaebuse kolmanda väite esimese osa kohta käesoleva ettepaneku punktides 72–90.

136. Kui emaettevõtjat ja ühte või mitut tema tütarettevõtjat, kelle suhtes tal on määrav mõju, käsitatakse rikkumise *tuvastamiseks* ühe ettevõtja osadena, siis peab sama kehtima ka selle rikkumise eest trahviga *karistamise* suhtes. Nimelt on ettevõtja mõiste määruse nr 1/2003 artikli 7 raames identne määruse nr 1/2003 artikli 23 raames toodud ettevõtja mõistega ja need mõlemad tulenevad EÜ artiklist 81 (nüüd ELTL artikkel 101).

137. Üksnes juhul kui arvesse võetakse emaettevõtja ja kõikide tema määrava mõju all tegutsevate tütarettevõtjate käive, saab trahvi arvutamise kohaselt arvesse võtta kogu asjaomases keelatud kokkuleppes osalenud kontserni majanduslikku tugevust. [114]

138. Dole'i vastuväide, et vaid üks tema tütarettevõtjatest, nimelt Dole Fresh Fruit Europe, oli otseselt seotud konkurentsivastase tegevusega, on rikkumise eest karistuse määramise raames sama vähe paikapidav kui rikkumise tuvastamise raames. Nimelt on emaettevõtja ja tütarettevõtjad, kes on emaettevõtja määrava mõju all, konkurentsiõiguse mõttes üheskoos ühe ühtse ettevõtja õigussubjektid ning vastutavad selle ettevõtja eest. Kui nimetatud ettevõtja rikub tahtlikult või ettevaatamatuse tõttu konkurentsieeskirju, siis tingib see kontserni struktuuris kontserni kõigi õigussubjektide isikliku vastutuse. [115]

139. Vastupidist järeldust ei tulene ka Dole'i viidatud nn Tomkins'i kohtupraktikast. Küll rõhutatakse kohtuotsuses komisjon *vs.* Tomkins emaettevõtja vastutuse aktsessoorsust tema 100%-e või peaaegu 100%-e tütarettevõtjate poolt konkurentsiõiguse rikkumise korral. [116] See aktsessoorsus ei sea aga mingil juhul kahtluse alla kontserni käibe aluseks võtmise trahvisumma arvutamisel. Pigem on nimetatud aktsessoorsuse tagajärjeks üksnes see, et tütarettevõtjale määratud trahvi korrigeerimisel võib sellest kasu saada ka solidaarselt kaasvastutav emaettevõtja, kui mõlemad esitavad Üldkohtule trahvi määramise otsuse peale paralleelselt tühistamishagid.

140. Üldkohus lükkas seetõttu õigesti tagasi Dole'i nõudmise, et trahvi arvutamisel tuleb arvestama jätta kõikide selliste tütarettevõtjate käibed, kes ise otseselt rikkumises ei osalenud. [117]

141. Sellistel asjaoludel ei pea lähemalt uurima, kas paikapidav oli ka tõenduselement, millele Üldkohus selles kontekstis täiendavalt tugines. Selle kohaselt puudutavad Dole'i argumendid mõnede tema tütarettevõtjate sõltumatuse ja nende käibe arvestamata jätmise kohta roheliste ja kollaste banaanide eristamist. [118] Ma möönan, et see Üldkohtu poolt lisaks kaasatud tõenduselement on pigem üllatav. Õiguslikust seisukohast on aga vaidlustatud kohtuotsus eespool toodud põhjendustel ühe ettevõtja mõiste [119] osas õige.

142. Seega on apellatsioonkaebuse neljanda väite esimene osa alusetu.

2. Apellatsioonkaebuse neljanda väite teine osa: sama käibe kahekordne arvessevõtmine

143. Teiseks heidab Dole apellatsioonkaebuse neljanda väite raames ette, et Üldkohus võttis samade toodete käivet trahvi arvutamisel ekslikult kahekordselt arvesse. See etteheide puudutab vaidlustatud kohtuotsuse punkti 630.

114 — Vt minu ettepanek kohtuasjas Alliance One International ja Standard Commercial Tobacco *vs.* komisjon (C-628/10 P ja C-14/11 P, EU:C:2012:11, punkt 1).

115 — Vt selle kohta minu ettepanekud kohtuasjades Alliance One International ja Standard Commercial Tobacco *vs.* komisjon (C-628/10 P ja C-14/11 P, EU:C:2012:11, punkt 173) ja Akzo Nobel jt *vs.* komisjon (C-97/08 P, EU:C:2009:262, punkt 97).

116 — Kohtuotsus komisjon *vs.* Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29, punkt 39).

117 — Vaidlustatud kohtuotsuse punktid 619 ja 620.

118 — Vaidlustatud kohtuotsuse punkt 621.

119 — Vt selle kohta käesoleva ettepaneku punktid 134–140.

144. Konkreetselt tähendab see seda, et väidetavalt arvestas komisjon Üldkohtu heakskiidul trahvi arvutamisel aluseks võetud Dole'i käibesse kahekordselt need banaanid, mille Dole müüs esmalt kartellivälisele kolmandale isikule ja ostis need seejärel tagasi. Ainukese näitena nimetab Dole osade enda banaanide müüki firmale Cobana ja nende samade banaanide edasimüüki Dole'i tütarettevõtjale Kempowski.

145. Selle kohta tuleb märkida, et apellatsioonimenetlus on piiratud õiguslike küsimustega.[120] Dole'i argumentidest apellatsioonkaebuse neljanda väite teise osa kohta ei nähtu, millise õigusnormi rikkumist ta Üldkohtule ette heidab. Dole'i sellekohased argumendid on selleks liiga üldised ja ebamäärased, et neid oleks võimalik korralikult hinnata.[121] Seepärast teen ettepaneku need vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata.

146. Teise võimalusena lisan, et kõik trahvi suurusega seotud küsimused kuuluvad Üldkohtu täielikku pädevusse (ELTL artikkel 261 koostoimes määruse nr 1/2003 artikliga 31). Üldkohtu selle pädevuse teostamist kontrollib Euroopa Kohus ainult õigusnormide ilmselge rikkumise osas.[122] Sellist rikkumist tuleb eeldada esiteks siis, kui Üldkohus on oma pädevuse ulatust vastavalt ELTL artiklile 261 ületanud,[123] teiseks siis, kui Üldkohus ei ole põhjalikult käsitlenud kõiki olulisi tegureid,[124] ja kolmandaks siis, kui Üldkohus on lähtunud vääradest õiguslikest kriteeriumidest,[125] seda eelkõige osas, mis puudutab võrdse kohtlemise[126] ja proportsionaalsuse[127] põhimõtet.

147. Kuna nende toodete väärtus, mis on EÜ artikli 81 (ELTL artikkel 101) rikkumisega otseselt seotud, on alus rikkumise raskuse määramisele,[128] on täiesti mõistlik võtta trahvi arvutamisel arvesse kartelliosalise kogu nende toodetega seotud käive. Kui kartelliosaline on ühe ja sama kaubaga teinud mitu tehingut – näiteks, kui ta müüb selle kauba esmalt kolmandale isikule ja ostab pärast kas samalt kolmandalt isikult või hoopis neljandalt isikult tagasi – võib seda kahekordset käivet võtta aluseks selle kauba majandusliku tähenduse hindamisel kartelliosalisele.

148. Sellistel asjaoludel ei ole Üldkohus rikkunud ilmselgelt õigusnormi, kui ta jättis trahvi arvutamist kontrollides andmata negatiivse hinnangu Dole'i poolt esmalt müüdud ja seejärel tagasi ostetud banaanide kahekordse käibe arvessevõtmisele.

149. Järelikult tuleb apellatsioonkaebuse neljas väide kokkuvõttes tagasi lükata.

120 — Kohtuotsused Vidrányi *vs.* komisjon (C-283/90 P, EU:C:1991:361, Rn. 11–13), Aalborg Portland jt *vs.* komisjon (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EU:C:2004:6, punktid 47 ja 48) ja Telefónica ja Telefónica de España *vs.* komisjon (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, punkt 84).

121 — Kohtuotsused Lindorfer *vs.* nõukogu (C-227/04 P, EU:C:2007:490, punkt 83), Schindler Holding jt *vs.* komisjon (C-501/11 P, EU:C:2013:522, punkt 45) ja MasterCard jt *vs.* komisjon (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punkt 151).

122 — Kohtuotsus Aalborg Portland jt *vs.* komisjon (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EU:C:2004:6, punkt 365).

123 — Vt selle kohta minu ettepanekud kohtuasjades Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied *vs.* komisjon (C-105/04 P, EU:C:2005:751, punkt 137) ja Schindler Holding jt *vs.* komisjon (C-501/11 P, EU:C:2013:248, punkt 190); samamoodi kohtuotsused Schindler Holding jt *vs.* komisjon (C-501/11 P, EU:C:2013:522, punktid 155 ja 156) ja Kone jt *vs.* komisjon (C-510/11 P, EU:C:2013:696, punktid 40 ja 42).

124 — Kohtuotsused Baustahlgewebe *vs.* komisjon (C-185/95 P, EU:C:1998:608, punkt 128), Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P kuni C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, punktid 244 ja 303) ja Papierfabrik August Koehler jt *vs.* komisjon (C-322/07 P, C-327/07 P ja C-338/07 P, EU:C:2009:500, punkt 125).

125 — Kohtuotsused Baustahlgewebe *vs.* komisjon (C-185/95 P, EU:C:1998:608, punkt 128), Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P kuni C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, punktid 244 ja 303) ja Papierfabrik August Koehler jt *vs.* komisjon (C-322/07 P, C-327/07 P ja C-338/07 P, EU:C:2009:500, punkt 125).

126 — Kohtuotsused Weig *vs.* komisjon (C-280/98 P, EU:C:2000:627, punktid 63 ja 68) ja Sarrió *vs.* komisjon (C-291/98 P, EU:C:2000:631, punktid 97 ja 99).

127 — Kohtuotsused E.ON Energie *vs.* komisjon (C-89/11 P, EU:C:2012:738, punkt 126) ja Schindler Holding jt *vs.* komisjon (C-501/11 P, EU:C:2013:522, punkt 165).

128 — Kohtuotsus Team Relocations jt *vs.* komisjon (C-444/11 P, EU:C:2013:464, punktid 76 ja 88).

E. *Kokkuvõte*

150. Kuna mitte ühegi Dole'i esitatud väitega ei saa nõustuda, tuleb apellatsioonkaebus täies ulatuses rahuldamata jätta.

V. **Kohtukulud**

151. Euroopa Kohtu kodukorra artikli 184 lõige 2 sätestab, et kui apellatsioonkaebus on põhjendamatu, otsustab Euroopa Kohus kohtukulude jaotamise.

152. Kodukorra artikli 138 lõigetest 1 ja 2 koosmõjus artikli 184 lõikega 1 nähtub, et kohtuvaidluse kaotanud pool on kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud; kui kaotanud poolel on mitu isikut, otsustab Euroopa Kohus kohtukulud jagada. Kuna komisjon on kohtukulude hüvitamist nõudnud ja apellandid on kohtuvaidluse kaotanud, tuleb kohtukulud välja mõista apellantidelt. Kohtukulud tuleb välja mõista solidaarselt, kuna apellandid esitasid apellatsioonkaebuse ühiselt.[129]

VI. **Ettepanek**

153. Tuginedes eelnevale, teen Euroopa Kohtule ettepaneku langetada järgmine otsus:

1. Jätta apellatsioonkaebus rahuldamata.

2. Mõista kohtukulud solidaarselt välja Dole Food Company, Inc.-lt ja Dole Fresh Fruit Europe OHG-lt.

129 — Kohtuotsus Akzo Nobel Chemicals ja Akcros Chemicals *vs.* komisjon (C-550/07 P, EU:C:2010:512, punkt 123); samamoodi kohtuotsus D ja Rootsi *vs.* nõukogu (C-122/99 P ja C-125/99 P, EU:C:2001:304, punkt 65); viimasel juhul esitasid D ja Rootsi Kuningriik isegi kaks eraldi apellatsioonkaebust, siiski mõisteti nendelt kohtukulud välja solidaarselt.